

УДК 349.2

<https://doi.org/10.34142/23121661.2021.34.09>orcid.org/0000-0003-2488-742X

© Сприндис С.І., 2021

С.І. Сприндис**ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ
ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ
ОРГАНІВ****S. Sprindis****THE CONCEPT OF SOCIAL
PROTECTION OF LAW ENFORCEMENT
OFFICERS**

Анотація. Зазначено незадовільний соціальний захист працівників правоохоронних органів та визначено проблеми неефективного адміністративно-правового регулювання їхнього соціального захисту. Враховано, що наявні вимоги до працівників правоохоронних органів, їхньої поведінки не лише на службі, але і в побуті, специфічні обмеження не можуть бути відшкодовані тільки грошовим утриманням. Проаналізовані праці вчених-правників, які вивчають питання соціального захисту різноманітних категорій працівників правоохоронних органів. У статті автором було проаналізовано Конституцію України, закони та рішення суду щодо цього питання. Автор дійшов висновку, що соціальний захист працівників правоохоронних органів не повинен обмежуватися тільки матеріальним забезпеченням, а необхідно враховувати можливі часті затримки на роботі та відсутність співробітника в сім'ї, враховувати їхню самоповагу й забезпечення родини.

Ключові слова: соціальний захист, правоохоронні органи, працівники правоохоронних органів, соціальне забезпечення, право.

Аннотация. Отмечается неудовлетворительная социальная защита работников правоохранительных органов, делается акцент на проблемах, которые кроются в неэффективном административно-правовом регулировании социальной защиты указанных работников. Существующие требования настоящего времени к работникам правоохранительных органов, их поведению не только на службе, но и в быту, специфические ограничения не могут быть возмещены только денежным содержанием. Проанализированы труды ученых-юристов, которые занимались социальной защитой различных категорий работников правоохранительных органов. Автором были проанализированы Конституция Украины, законы и решения суда по данному вопросу. Были сделаны выводы, что социальная защита работников правоохранительных органов не должна ограничиваться только материальным обеспечением, а и учитывать возможные частые задержки на работе и отсутствие сотрудника в семье, их самоуважение и обеспечение семьи.

Ключевые слова: социальная защита, правоохранительные органы, работники правоохранительных органов, социальное обеспечение, право.

Abstract. When examining the concept of social protection of employees of law enforcement agencies, we investigated a lot of problems associated with poor social protection of employees of law enforcement agencies, which are reflected in the ineffective administrative and legal regulation of their social protection. It is taken into account that the current requirements of the present time to the employees of law enforcement agencies, their behavior not only in the service, but also in everyday life, specific restrictions cannot be satisfied only by money retention. Analyzed the work of various legal scholars, who were engaged in social protection of various categories of law enforcement officers. The author analyzed the Constitution of Ukraine, laws and court decisions on this issue. It was concluded that social protection of employees of law enforcement agencies should not be limited only to material security, but also take into account possible partial delays at work and absence of a spokesperson in the family, taking into account their self-care and support of the family.

Keywords: social protection, law enforcement agencies, law enforcement officers, social security, law.

Постановка проблеми. Проблеми соціального захисту особи є досить актуальними нині. Високий рівень інфляції, низька оплата праці значної частини населення – усе це та інші проблеми створює соціальну напруженість у суспільстві. Практично всі соціальні проблеми більшою та меншою мірою стосуються й службової діяльності працівників правоохоронних органів. Більшість проблем щодо незадовільного соціального захисту працівників правоохоронних органів є частиною неефективного адміністративно-правового регулювання їхнього соціального захисту.

Аналіз останніх досліджень. Питання дослідження соціального захисту різноманітних категорій працівників правоохоронних органів досліджували такі вчені-правники, як М. І. Ануфрієв, Н.Б. Болотіна, В.С. Венедіктов, Р. І. Кондрат'єв, В. Т. Маляренко, М.В. Калашник, К. Ю. Мельник, І. М. Сирота, Г. І. Чанишева, В.І. Щербина. Але здебільшого увага вчених була прикута до такого поняття, як «соціальне забезпечення працівників правоохоронних органів». Нині все частіше мова йде про соціальний захист зазначених працівників, що є більш загальним поняттям, ніж «соціальне забезпечення». Крім того, у роботах здійснено порівняння наявних соціально-правових гарантій зазначених працівників та таких, що надавались раніше законодавством, але зараз вже втратили чинність [1]. Питання ж поняття соціального захисту працівників правоохоронних органів майже не досліджувалося науковцями, тому воно й є предметом наукового дослідження у межах цієї статті.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Мета статті полягає у визначенні поняття соціального захисту працівників правоохоронних органів.

Виклад основного матеріалу дослідження з новим обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Стаття 1 Конституції України зазначає, що Україна є суверенна та незалежна, демократична, соціальна, правова держава [2]. Рішенням Конституційного Суду України визначено офіційне тлумачення

цих словосполучень, зокрема в словосполученні «Україна є соціальною державою» зазначено: «Україна як соціальна держава визнає людину найвищою соціальною цінністю, розподіляє суспільне багатство згідно з принципом соціальної справедливості та піклується про зміцнення громадянської злагоди в суспільстві.

Основними завданнями соціальної держави є створення умов для реалізації соціальних, культурних та економічних прав людини, сприяння самостійності та відповідальності кожної особи за свої дії, надання соціальної допомоги тим громадянам, які з незалежних від них обставин не можуть забезпечити достатній рівень життя для себе і своєї сім'ї» [3].

Таким чином, право на соціальний захист гарантується державою, а вона, держава, зобов'язана забезпечувати це право. На нашу думку, саме з огляду на це і в законодавстві, і в наукових дослідженнях поняття «соціальне забезпечення» було витіснене поняттям «соціальний захист».

У радянський період у зв'язку із недостатнім теоретичним аналізом соціального захисту як соціально-правового інституту термін «соціальне забезпечення» використовувався в загальному значенні для визначення всієї сукупності соціально-економічних відносин у країні щодо питань соціального захисту, тобто він визначав весь спектр соціального захисту, який отримав назву «право соціального забезпечення». Термін «соціальне забезпечення» у вузькому значенні використовувався для визначення системи відносин у галузі соціального захисту щодо надання окремих видів забезпечення коштом державного бюджету [4, с. 12].

Термін «соціальний» визначено як «пов'язаний із життям і стосунками людей у суспільстві; суспільний, громадський» [5].

Необхідно зазначити, що термін «соціальний захист» може бути визначений у декількох аспектах. У загальному аспекті соціальний захист визначено як сукупність різноманітних правових засобів, що забезпечують гідне життя та вільний розвиток людини. У вузькому – це комплексна система заходів, що використовується для забезпечення вільної і належної реалізації суб'єктивних прав, зокрема судового захисту, законодавчих, економічних, організаційно-технічних й інших засобів і заходів, а також самозахисту громадянами своїх прав.

Проблеми соціальної політики щодо співробітників правоохоронних органів визначено в рівні їхньої соціальної захищеності. Законодавством зазначено певний обсяг пільг і компенсацій, що формують правові основи для здійснення державних гарантій щодо захисту прав і інтересів персоналу правоохоронних органів, чия діяльність значною мірою пов'язана з ризиком для життя і здоров'я.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 року [6] до правоохоронних органів належать суди, органи прокуратури, Національної поліції, Служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи й установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції.

Таким чином, ми можемо сформулювати загальне поняття «правоохоронних органів», що існують у суспільстві як *державні організації і установи* та здійснюють правозастосовну та правоохоронну функцію держави щодо забезпечення законності і правопорядку в країні, захисту прав і законних інтересів громадян і юридичних осіб, боротьби із злочинністю й іншими правопорушеннями.

На нашу думку, до переліку правоохоронних органів не можуть належати організації і установи недержавних форм утворення. Як зазначає Н. Падади-менко, поняття «інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції», містить в собі розміту диспозицію, тобто неможливо визначити, які, крім зазначених у законі, організації та установи належать до системи правоохоронних органів і до яких суб'єктів системи цю норму необхідно застосовувати [7, с. 323].

Відповідно до Закону, захисту підлягають працівники суду та правоохоронних органів, зазначених у частині першій цього пункту, а також співробітники кадрового складу розвідувальних органів України, працівники Антимонопольного комітету України та уповноважені особи Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, які беруть безпосередню участь у розгляді судових справ у всіх інстанціях, кримінальному провадженні та провадженні у справах про адміністративні правопорушення, оперативно-розшуковій та розвідувальній діяльності, охороні громадського порядку й громадської безпеки, виконанні вироків, рішень, ухвал і постанов судів, постанов органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, а також прокурори, які беруть участь у контролі за переміщенням людей, транспортних засобів, товарів та інших предметів чи речовин через державний і митний кордон України та нагляді й контролі за виконанням законів.

Діяльність спеціальних державних органів щодо підтримки правопорядку в країні визначається як «правоохоронна діяльність». Вона спрямовується політичними й управлінськими засобами на блокування соціальних відхилень і відвертання правових конфліктів.

Ця система правоохоронної діяльності реалізується в різноманітних типах правозастосовних дій: правовстановлювальних, правозабезпечувальних, правопримусувальних і правовідновлювальних.

Для побудови суспільства з розвинутою економікою, успішної реалізації запланованих реформ, для укріплення соціальної бази держави необхідно надалі розвивати інститут державної служби, що полягає в підборі висококваліфікованих фахівців державної служби, у забезпеченні діяльності політичної нейтральності, захищеності законом – усе це є можливим за наявності стабільного положення чиновників.

Особливо актуальним є питання матеріального забезпечення співробітників правоохоронних органів, зокрема істотної різниці між рівнем життя підприємців та переважної більшості співробітників правоохоронних органів. А оскільки співробітники правоохоронних органів у більшості своїй належать до державних озброєних органів, то питання їхнього соціального захисту має бути особливим.

Ототожнювати соціальний захист населення з соціальним захистом співробітників правоохоронних органів не можна, оскільки для здійснення своєї діяльності співробітник правоохоронних органів повинен думати не про «хліб насущний», а про вирішення поставлених перед ним завдань. Крім того, соціальний захист населення націлений на задоволення так званих «первинних» потреб, забезпечення їхнього життя не нижче визначеного в державі прожиткового мінімуму, оскільки соціальний захист співробітників правоохоронних органів спрямований на забезпечення їхнього життєвого рівня вище за середній. Саме тому соціальний захист співробітників правоохоронних органів не повинен обмежуватися тільки матеріальним забезпеченням, а враховувати можливі часті затримки на роботі і відсутності співробітника в сім'ї, враховувати їхню самоповагу та забезпечення сім'ї (житло, освіта, лікування тощо).

Відповідно до міжнародних норм захисту прав людини, зокрема Загальної декларації прав людини (ООН, 1948 р.), Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (ООН, 1966 р.) і Факультативних протоколів № 1, 2 до цього Пакту, Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права (ООН, 1966 р.), Європейської конвенції про захист прав людини й основних свобод (Рада Європи, 1950 р.) і Європейської соціальної хартії (Рада Європи, 1961 р., переглянута 1996 р.), інших актів Україна розробила і законодавчо затвердила систему законодавчих актів, спрямованих на соціальний захист як самого населення загалом, так і соціальний захист співробітників правоохоронних органів зокрема.

У Конституції України закладена основа соціального захисту співробітників правоохоронних органів. У ст. 17 зазначено, що держава гарантує

соціальний захист громадян, які знаходяться на службі в Збройних силах України та інших військових формувань, а також членів їхніх сімей.

Необхідно зазначити, що вимоги сьогодення до співробітників правоохоронних органів, їхньої поведінки не лише на службі, але й у побуті, специфічні обмеження не можуть бути відшкодовані тільки грошовим утриманням. У всьому світі привабливість служби в правоохоронних органах полягає в системі соціального забезпечення як самих співробітників правоохоронних органів, так і членів їхніх сімей.

Висновки. Таким чином, як соціальний захист працівників правоохоронних органів ми розглядаємо організаційно-правову діяльність держави, спрямовану на підтримку соціально-правового статусу співробітників правоохоронних органів у суспільстві, підвищення її авторитету й популярності, що здійснюється грошовим коштом Державного бюджету України.

Література

1. Калашник М. В. соціально-правові гарантії діяльності працівників поліції. Європейські перспективи. 2017. №1. С. 64–68. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2937/social_no_pravovi_garantiyi_zabezpechenn.pdf?sequence=2&isAllowed=y; 2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141. 3. Офіційне тлумачення положення статті 1 див. в Рішенні Конституційного Суду № 3-рп/2012 від 25.01.2012 р. URL: https://kodeksy.com.ua/konstitutsiya_ukraini/statja-1.htm; 4. Андреев В. С. Право социального обеспечения в СРСР. Москва, 1987. 352 с. URL :<http://lawlibrary.ru/izdanie9213.html>; 5. Український тлумачний словник, словник синонімів URL: <http://getword.ru/ukr/dictionary.php?word=%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9&submit=submit>; 6. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23 грудня 1993 р. URL: https://kodeksy.com.ua/pro_derzhavnij_zahist_pratsivnikov_sudu_i_pravoohoronnih_organiv/2.htm; 7. Н. Пададименко. Поняття «соціальне забезпечення працівників правоохоронних органів. Публічне право. 2013. № 3 (11). С. 322–329.